

## INGEZONDEN BRIEF Energieakkoord gebaat bij mensenkennis

21 maart 2014

AMSTERDAM (Energieia) - Energieia ontving onderstaande ingezonden brief van Matthijs Uytterlinde, onderzoeker bij Energie Onderzoekscentrum Nederland, (ECN). Hij is co-auteur van twee achtergrondstudies over effectief beleid voor duurzaam gedrag voor het RLI-advies 'Doen en Laten'. Hij wijst op het belang van de 'menselijke maat' bij uitvoering van het energieakkoord.

### Aandacht nodig voor sociale dimensie van menselijk gedrag

*Op 5 maart overhandigde de Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur (RLI) het advies Doen en laten aan staatssecretaris Mansveld. Het is een pleidooi om beleidsmakers bewust te maken van de grillen van de mens, vanuit de overtuiging dat een duurzame samenleving alleen kan worden bereikt als mensen duurzamere gedragskeuzes maken. Verplichte kost voor partijen die bezig zijn met de uitvoering van het energieakkoord, want beleidsmaatregelen die gedragstheoretisch zijn onderbouwd, hebben het meeste effect. En dat is hard nodig om de doelstelling uit het energieakkoord te realiseren.*

Het RLI-advies past binnen de groeiende interesse in de beleidswereld voor gedragseconomie: de stroming die (eindelijk) onderkent dat de mens geen homo economicus is maar de hele dag door allerlei intuïtieve en irrationele keuzes maakt. Het lijkt een open deur, maar is dat allerm minst. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) omschreef de huidige beleidscultuur onlangs treffend als 'nieuw publiek management', gebaseerd op controle, meetbaarheid en rationalisering. Vooral bij de vertaalslag van abstracte beleidsambities in concrete maatregelen gaat men daardoor nogal eens voorbij aan de vraag hoe burgers (al dan niet bewust) op de uitwerking van beleid zullen reageren. In het vorig jaar zomer gesloten energieakkoord staan veel beleidsvoornemens die een fors beroep doen op burgers en consumenten.



Matthijs Uytterlinde.

Wat er gebeurt als beleid onvoldoende rekening houdt met mensenkennis, zagen we recentelijk bij de Groningse revolutie tegen de gaswinning en de publieke weerstand tegen proefboringen naar schaliegas. Burgers kwamen massaal in verzet omdat ze het gevoel hadden dat besluiten 'over hun rug' worden genomen. Daarnaast wordt veel duurzaamheidsbeleid gekenmerkt door een flinke mate van vrijblijvendheid, waardoor de beoogde gedragseffecten beperkt worden behaald. Het Nederlandse afvalbeleid dwingt weliswaar wereldwijd respect af, maar nog steeds gooien duizenden Nederlanders dagelijks glas, papier en plastic bij het restafval. En het in 2008 ingevoerde energielabel voor woningen flopte toen brancheorganisaties (makelaars, Vereniging Eigen Huis) zich van het instrument distantiëerden, nadat de media de betrouwbaarheid van het label in twijfel trokken. Omdat kopers en verkopers in onderling overleg het verplicht gestelde label konden omzeilen, beschikt minder dan 2% van alle koopwoningen op Funda over een energielabel.

Veel beleidsmaatregelen zijn eerder gestoeld op intuïtieve noties (beleidsmakers zijn tenslotte ook mensen), persoonlijke voorkeuren of ervaringen van beleidsmakers zelf, dan dat ze gedragstheoretisch onderbouwd zijn.

Terwijl juist dat – zo laat het RLI-advies zien – de effectiviteit ten goede komt. Een voorbeeld van een goed onderbouwde gedragsinterventie is het Brabantse project Spitsmijden. Hierin meden automobilisten die een persoonlijk 'mijdplan' opstelden 27% vaker de spits (door op een andere tijd te reizen of een alternatieve route of alternatief vervoermiddel te nemen) dan automobilisten die alleen voorlichting en een financiële vergoeding ontvingen. Het mijdplan appelleert aan de psychologische principes van consistentie en waargenomen zelfcontrole: men heeft het gevoel daadwerkelijk het eigen gedrag te kunnen veranderen en is erop gebrand om dit ook waar te maken. Naast een abstract collectief belang (minder CO<sub>2</sub>-uitstoot, betere luchtkwaliteit), is hier sprake van een intrinsieke motivatie.

De komende jaren staat de overheid voor diverse grote beleidsopgaven die inbreuk plegen op het dagelijks leven van burgers. Hetzij omdat ze serieus ingrijpen in de privésfeer (bijvoorbeeld de herstructurering van de langdurige zorg), hetzij omdat ze een beroep doen op gedragsverandering, zoals bij de uitwerking van het energieakkoord. Voorlichting en (milde) financiële prikkels schieten tekort om burgers een gevoel van urgentie te bezorgen.

Het RLI-advies biedt beleidsmakers daarom een analyse- en toetsingskader in de vorm van een gedragstheoretisch onderbouwd spel waarmee beleidsmakers concreet aan de slag kunnen. Jammer is dat de Raad vooral leunt op de psychologie en de gedragseconomie – de 'hardere' broeders binnen de zachte wetenschappen. De sociale dimensie van menselijk gedrag blijft daardoor ietwat onderbelicht, terwijl het aansluiten bij en profiteren van sociale dynamiek grote kansen biedt – zie de burgerkracht die de vele lokale energie- en duurzaamheidsinitiatieven momenteel drijft. Dergelijke energie van onderop is hard nodig om de doelstellingen uit het energieakkoord te realiseren.

*Matthijs Uyterlinde*

*Onderzoeker Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN)*